

Landschap

Overijssel

Uw achtertuin is
groter dan u denkt

2014

Zorg voor de Steenuil

Beschermingsmogelijkheden voor het
behoud van de steenuil in Overijssel

Uw achtertuin is
groter dan u denkt

Voorwoord

Genieten van oude cultuurlandschappen. Veel inwoners van Overijssel, waaronder ikzelf, genieten regelmatig van de prachtige historische landschappen in Overijssel. Landschappen waarin oude boerenerven liggen, te midden van een groen netwerk met bosjes, oude (knot)bomen en boomgaarden. Laat dat nu ook de landschappen zijn waar de steenuil van houdt!

Met relatief beperkte ingrepen op en rond erven kunnen bewoners van het buitengebied het de steenuil nog beter naar zijn zin maken. Vrijwilligers van speciale Steenuilenwerkgroepen kunnen hierbij helpen. Bovendien weten zij veel over de steenuil en de plekken waar hij voorkomt in Overijssel.

Deze brochure geeft handvaten om zelf aan de slag te gaan voor de steenuil en wijst de weg naar de Steenuilenwerkgroepen bij u in de buurt.

Samen werken we aan een waardevol landschap voor de steenuil!

Judith Snepvangers
Landschap Overijssel

Inleiding

De steenuil (Athene noctua). Al lange tijd waagt hij zich onder de mensen en geniet veel belangstelling. Zelfs de godin der wijsheid van het oude Griekenland, Athena, koos de steenuil als metgezel. Zo groeide hij als symbool der wijsheid.

De steenuil vinden we vanouds dicht bij de mensen. Hij houdt van een door mensen gemaakt kleinschalig landschap met houtwallen, knotbomen, singels, oude erven, schuren en hoogstamfruitbomen. Diezelfde mensen zorgen er nu voor dat oude gebouwen worden opgeknapt en dichtgemaakt. Knotbomen en houtwallen verdwijnen en de grond wordt grootschaliger en intensiever gebruikt. Deze kleine uil vindt daardoor steeds minder plekken om te leven. Het is niet meer vanzelfsprekend dat je hem nog ziet of hoort. De steenuil is kwetsbaar.

In Overijssel zijn diverse vogelwerkgroepen in de bres gesprongen voor het behoud van deze soort. Door vrijwilligers worden steenuilen geïnventariseerd, nestkasten opgehangen en gecontroleerd, knotwilgen gesnoeid en voorlichting gegeven. Er zijn vele beschermingsmaatregelen mogelijk die organisaties, maar vooral de particulieren zelf kunnen uitvoeren.

Met voorliggende brochure willen vrijwilligers, Landschap Overijssel en Stichting Steenuiloverleg Nederland (STONE) laten zien dat er echt wat moet gebeuren en dat u daarbij kunt helpen. Deze brochure is bedoeld voor bewoners die op en rond hun erf rekening willen houden met de steenuil en voor vrijwilligers die een steentje willen bijdragen. Kortom voor iedereen die de steenuil een warm hart toedraagt.

Zorg voor de steenuil geeft een compleet beeld van het leven van de steenuil, de oorzaken van de achteruitgang, de landelijke en provinciale situatie, beschermingsmaatregelen en contactadressen voor aanvullende informatie. We hopen dat het u aanzet om tot actie te komen. Veel succes daarbij!

Ecologie van de steenuil

Uiterlijk

De steenuil is met een lengte van 21 tot 23 cm de kleinste uil van ons land. Zijn verenkleed is aan de bovenzijde bruin met lichte vlekken en aan de onderzijde wit met zware donkere strepen. Kenmerkend zijn de gele ogen en de lichte oogstreep die het uiltje een streng uiterlijk geven. Meestal zien we hem rechtopzittend op de uitkijk; bij verstoring kan het zijn dat hij gaat wippen op zijn poten. Daarom heeft hij als bijnaam ook wel 'kwikuulke'. Ze zitten graag in de zon een uiltje te knappen en ze jagen ook wel eens in de namiddag. Vooral als er jongen zijn, wordt er ook overdag gejaagd. Steenuilen vliegen over het algemeen met een golvende vlucht laag over de grond weg. De jacht van de steenuil wordt meestal vanaf een zitplaats gedaan. Vanaf dit hogere punt houdt hij de bodem onder hem goed in de gaten. Soms jaagt hij ook te voet; huppelend op de grond zoekt hij naar insecten en regenwormen.

Voedsel

Zijn voedsel bestaat uit muizen, kleine vogels, grote insecten (kevers, sprinkhanen, vlinders), regenwormen, maar ook kikkers, mollen, vleermuizen en zelfs vissen staan op het menu. Op basis van biomassa zijn muizen (behalve spitsmuizen) de belangrijkste prooi. Vogels verschalkt hij vooral in jaren dat er weinig muizen zijn. Het gaat dan meestal om niet vliegvlugge jongen van algemene soorten als huismus, merel en spreeuw. Grote, vliegende insecten (zoals mei- en junikever) vormen in de broedtijd een belangrijk onderdeel van het voedsel. Onverteerde voedseldelen worden als braakballen uitgebraakt. Deze zijn circa 13 mm dik en 37 mm lang en bevatten vaak glinsterende schildjes van gegeten kevertjes.

Geluid

De steenuil is zeer luidruchtig. Naast zijn waarschuwingsroep ‘kwiejoe’ roept hij ‘koewiet’ en maakt hij blaffende ‘kef’ geluiden. In Twente noemen ze hem ook wel katuuule. In de baltsperiode (eind februari tot midden april) laat het mannetje vanaf de avondschemering tot middernacht, met tussenpozen van drie tot vijf seconden, een langgerekt ‘gooehk’ horen. Dit doet hij om zijn territorium af te bakenen en een vrouwtje te lokken. De lokroep van het vrouwtje is een zacht ‘schrie’. De bedel geluiden van de jongen lijken hier erg op.

Voortplanting

Op ongeveer eenjarige leeftijd is de steenuil geslachtsrijp. Paartjes blijven elkaar en hun broedplaats vaak trouw voor het leven. Na de balts begint de eilegperiode, deze duurt tot midden mei. De steenuil heeft meestal één broedsel van drie tot vijf (zelden zes of zeven) eieren per jaar. Het wijfje broedt de eieren in vier weken uit, terwijl het mannetje haar van voedsel voorziet en rond de uitkomstdatum een voedselvoorraad in de nestholte aanlegt. De jongen verlaten na ongeveer vier weken de nestholte zonder al volledig te kunnen vliegen. Eén week later zijn ze vliegvlug. Na het uitvliegen worden ze nog geruime tijd door de ouders verzorgd. In het najaar verdrijven de ouders hun jongen uit het territorium, waarna het tijd voor hen is een eigen plaats te vinden. Steenuilen zijn standvogels. De verdreven jongen zoeken veelal een plek binnen een straal van tien kilometer van het ouderlijk territorium. Sterker nog, bijna 70% van de uitgevlogen jongen werd als broedvogel op minder dan vijfhonderd meter van de oorspronkelijke vangplaats teruggevonden in aangrenzende territoria.

De sterfte bij steenuilen is in het eerste levensjaar hoog, ruim 70%. De hoogste leeftijd is vastgesteld op 15 jaar, terwijl de gemiddelde levensverwachting 2 á 3 jaar is.

Leefgebied

De steenuil houdt van een open terrein. Hij wordt vooral aangetroffen in halfopen agrarische gebieden in de buurt van vrijstaande boerderijen, gebouwen en dorpsranden. De grootte van het territorium is erg wisselend en afhankelijk van seizoen, voedselbeschikbaarheid, leeftijd en ervaring. Bij goede voedsel omstandigheden in de jongenperiode kan het territorium 3,5 ha groot zijn, terwijl bij slechte voedselomstandigheden in de winter het territorium meer dan 30 ha omvat. Gemiddeld is een steenuilterritorium ongeveer 12 ha groot. Binnen het

jachtgebied moeten allerlei landschapselementen aanwezig zijn om voedsel te kunnen vinden. Dichte bossen mijdt hij en er mag niet te veel verstoring zijn door mensen en huisdieren. Parkachtige landschappen, rijk aan heggen en oude boomgaarden, zijn erg geschikt voor de steenuil. Extensief beheerde graslanden, dijken, bermen of watergangen zijn goed voor muizen, regenwormen en kevers. Kleine paarden- of schapenweitjes met kort gras zijn erg in trek. Afrasteringpaaltjes of laaghangende takken worden gebruikt als uitkijkpost. De steenuil nestelt in holtes. Meestal vindt hij geschikte nestplaatsen in oude hoogstamfruitbomen (vooral appelbomen), notenbomen, knotbomen (wilg, populier, els, es) en in oude loofbomen (vooral eik). Ontbreekt het aan geschikte boomholten dan kunnen schuurtjes, kippenhokken, stallen,

varkensschuren, zolders van boerderijen, woonhuizen en karloodsen een veilige nestgelegenheid bieden. De vrije ruimte onder dakpannen behoort ook tot de favoriete plek. Als natuurlijke nestholtes schaars zijn, blijkt het plaatsen van nestkasten succesvol. De laatste jaren broedt een steeds groter deel van de Overijsselse populatie in nestkasten. Nederland behoort tot het noordelijke deel van het verspreidingsgebied van de steenuil. Strengere winters met veel sneeuw veroorzaken soms veel sterfte. Ook komt er sterfte voor bij steenuilen omdat ze gepakt worden door diverse soorten roofvogels. Met name de bosuil pakt af en toe een steenuil. De toename van de bosuil in gebieden met bos van enige omvang heeft er plaatselijk voor gezorgd dat de steenuil hier afnam.

Broedzekerheid 1998-2000

Breeding evidence

Aantal blokken 916 (55%)

No. of squares

- mogelijk 38 (4%)
possible
- waarschijnlijk 282 (31%)
probable
- zeker 596 (65%)
confirmed

Verandering sinds 1973-1977

Change since 1973-1977

Aantal blokken -169 (-16%)

No. of squares

- verdwenen 288
disappeared
- verschenen 119
new

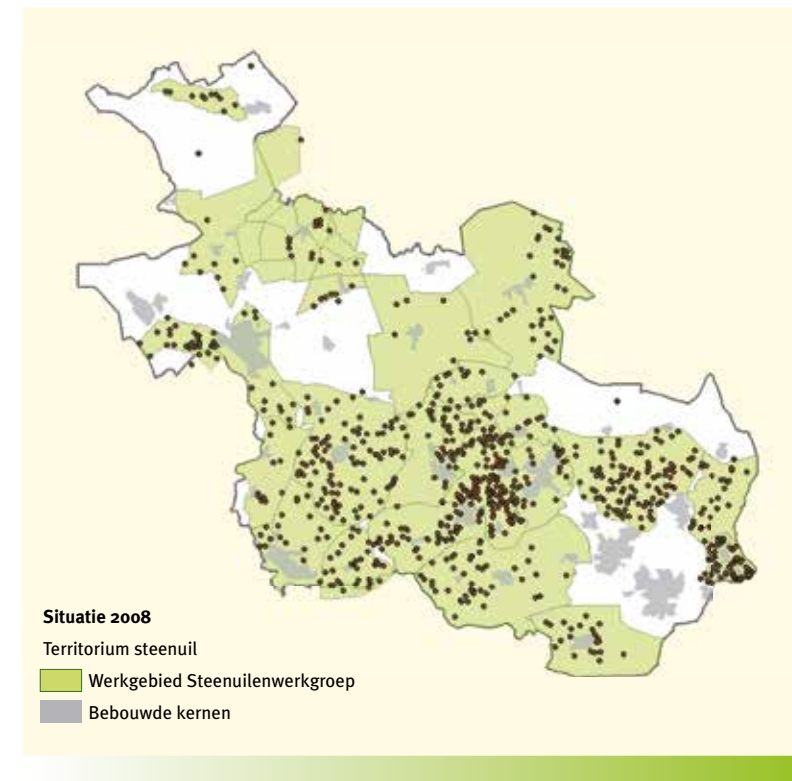

Oorzaken achteruitgang

De achteruitgang van de steenuil heeft een aantal redenen. De belangrijkste is de aantasting en geleidelijke verdwijning van het kleinschalige cultuurlandschap in de laatste tientallen jaren door enerzijds de intensivering van de landbouw en anderzijds de uitbreiding van dorpen en steden, industrieterreinen en infrastructurele werken. Vele landschapselementen, zoals houtwallen, meidoornhagen en poelen, zijn verdwenen. Hierdoor nam zowel de nestgelegenheid als de beschikbaarheid van voedsel af. Veel hoogstamfruitbomen zijn in de tweede helft van de twintigste eeuw gerooid en vervangen door laagstamfruitbomen. Daarmee zijn veel potentiële broedplaatsen en uitstekende jachtgebieden verdwenen. Door renovaties en sloop van oude schuren en boerderijen verdween broedgelegenheid. Hiervoor in de plaats kwamen nieuwe, voor steenuilen vaak ontoegankelijke bedrijfsgebouwen. Moderne boerenerven zijn vaak veel opgeruimder dan die van oude, rommelige boerderijtjes. Oude bomen met holten en spleten worden vaak gekapt. Door het verdwijnen van de kleinschalige structuur van het landschap en de intensivering van de landbouw nam het voedselaanbod en de variatie van het voedsel snel af. De lage prooidichtheid noodzaakt de steenuil tot het maken van langere voedselvluchten. Dit kost veel extra energie met slechte broedresultaten tot gevolg. Ook zorgt het verkeer (auto's en treinen) voor een hoge sterfte. Maar liefst 47% van de geringde steenuilen werd als verkeersslachtoffer teruggemeld. Oorzaak hiervan is het relatief hoge (veld)muizenaanbod in aantrekkelijke wegbermen, waardoor (steen)uilen daar vaak jagen. Hoewel bepaalde pesticiden al lang verboden zijn in de landbouw, spelen bestrijdingsmiddelen nog steeds een rol als doodsoorzaak bij steenuilen. Van de bestrijding van emelten of muizen is de steenuil onbedoeld wel eens het slachtoffer. Door de gladde rand van veedrinkbakken

kunnen te water geraakte steenuilen er niet meer uitklimmen en verdrinken ze.

Na zachte winters wordt al eind maart begonnen met broeden. In deze periode en zelfs nog later worden ook nog wilgen geknot, waardoor nesten worden verstoord. Incidenteel vliegen steenuilen zich dood tegen ramen of terrasruiten of raken ze vast in prikkeldraad.

Verspreidingskaartje Overijssel met territoria 2007-2008 ~

Landelijke situatie

Landelijk is tussen 1960 en 1992 het aantal steenuilen met 50% afgenomen. Deze sterke afname was de reden om de steenuil op de Nederlandse (en Europese) Rode lijst van kwetsbare en bedreigde diersoorten te plaatsen. Volgens de landelijke cijfers van 2009 ging het om circa 6.600 tot 8.000 broedparen in Nederland. De grootste aantallen worden gevonden in Gelderland, Overijssel en Noord-Brabant, de laagste aantallen in de drie noordelijke provincies en in Zuid- en Noord-Holland.

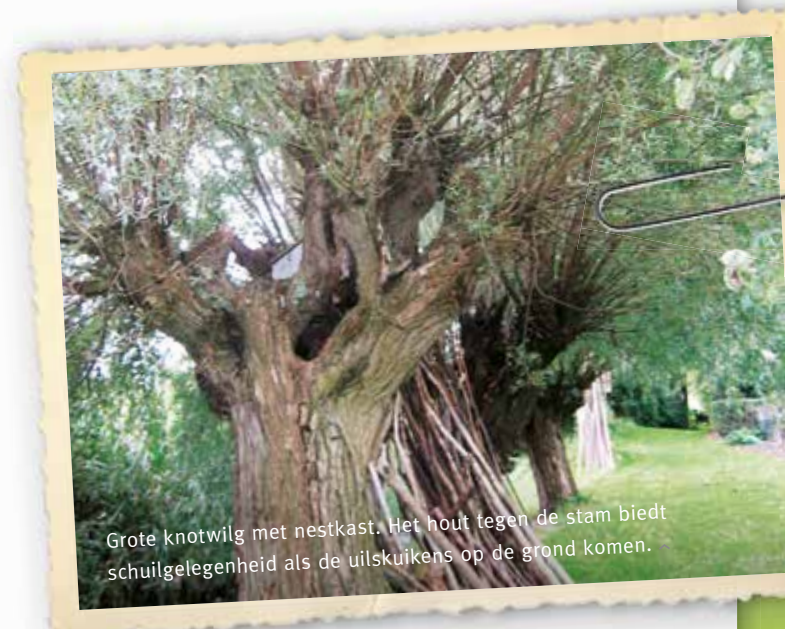
Steenuil in Overijssel

Van oudsher waren er in het kleinschalige landschap van Overijssel veel steenuilen. Met name Twente, het IJssel- en Vechtdal en omgeving Raalte en Rijssen hadden opvallende concentraties. In Overijssel namen de aantallen echter snel af.

In 2002 is het *Plan van aanpak soortenbeleid* van de provincie Overijssel verschenen. Hierin is de steenuil als prioritaire soort aangemerkt. Naar aanleiding van dit plan zijn Steenuilenwerkgroepen extra gestimuleerd en is Landschap Overijssel in 2005 gestart met een provinciaal steenuilenproject met subsidie van de provincie Overijssel. Sinds de start zijn er van de huidige brochure minstens 5000 exemplaren verspreid. Om de Steenuilenwerkgroepen verder te faciliteren, zijn er zo'n 400 nestkasten geleverd, waren er jaaravonden, diverse stuurgroep- en andere overleggen, was er op allerlei manieren aandacht in de media en zijn op 50 locaties in kerngebieden biotoopverbeteringen op erven uitgevoerd. Met hulp van de vrijwilligers heeft Landschap Overijssel een verspreidingskaart gemaakt met daarop het aantal territoria gebaseerd op de jaren 2007/2008 in Overijssel.

Vrijwilligers van de 22 Steenuilenwerkgroepen in Overijssel hangen nestkasten op en controleren deze op broedsucces, inventariseren steenuilterritoria en geven tips hoe het erf zo steenuilvriendelijk mogelijk kan worden ingericht. Deze werkgroepen komen éénmaal per jaar bijeen om ervaringen uit te wisselen.

Landschap Overijssel en STONE zijn hierbij ook vertegenwoordigd om actuele zaken in te brengen. In 2008 is op initiatief van de gezamenlijke Overijsselse Steenuilwerkgroepen in samenwerking met STONE en Landschap Overijssel speciale aandacht gevraagd voor de steenuil en andere vogels van het boeren erf bij de sloop van oude stallen in het buitengebied in het kader van de Rood voor Rood-regeling. De brochure *Rood voor Rood met veren* geeft tips hoe bij de sloop van een stal voor de nieuwbouw van een woning rekening kan worden gehouden met ervogels.

Vervallen veldschuren zijn favoriet bij de steenuil.

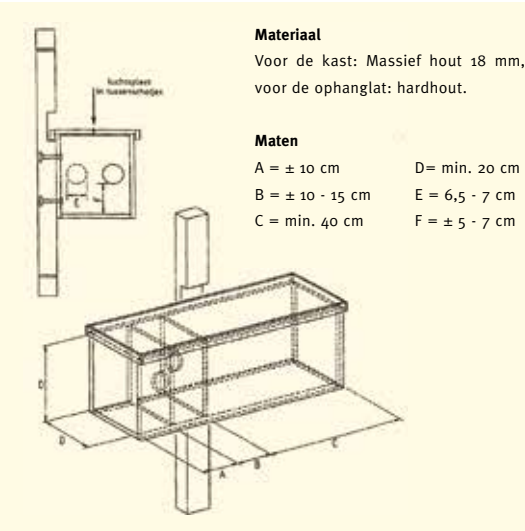
De gezamenlijke inspanningen van de Steenuilenwerkgroepen hebben aangetoond dat de Overijsselse populatie, in 2009 geschat op circa 900 broedparen, de laatste jaren stabiel is. De enorme afname die plaatsvond in de jaren '70 - '90 lijkt tot staan gebracht. Er moet echter nog veel meer gebeuren om de populatie weer te laten groeien. Lang niet iedereen is bekend met de steenuil, de belangrijkste bedreigingen en de beschermingsmaatregelen. Iedereen die in het buitengebied woont of actief is, kan wat doen! In Overijssel zijn diverse contactpersonen die advies kunnen even over bescherming en beheer van de steenuilleefgebieden. Middels voorlichting en het aanbieden van faciliteiten kunt u de vrijwilligers helpen bij de uitvoering van hun beschermingsmaatregelen. Bij de contactpersonen (pagina 17) kunt u broedgevallen van steenuilen melden of u opgeven om actief bezig te zijn binnen een lokale Steenuilwerkgroep. Landschap Overijssel kan bijdragen aan de verbetering van het leefgebied door advies, erfbeplantingsprojecten, landschapsonderhoud, het leveren van nestkasten of advisering en bemiddeling van vrijwilligers die wilgen knotten en fruitbomen snoeien.

Beschermingsmogelijkheden

Onderzoek en voorlichting

Voor de praktische bescherming van de steenuil is kennis over de verspreiding en van aantallen broedvogels essentieel, evenals een inzicht in het broedsucces en de sterfte. Inventarisaties, monitoring en onderzoek dragen bij aan het

behoud van de steenuil. Registratie van de broedvogelmonitoring wordt gedaan door SOVON. Vrijwilligers inventariseren jaarlijks. Ook de bewoners van het buiten gebied kunnen broedgevallen of dode vogels melden bij één van de contactadressen op pagina 17 t/m 19. Dankzij de vele vrijwilligers wordt op het platteland voorlichting gegeven over de steenuil. Deze vrijwilligers komen op veel plekken en spreken vaak met grondeigenaren waar zich de vogels ophouden. Landelijk geven STONE en de Vogelbescherming Nederland aandacht aan de bescherming van de steenuil. Landschap Overijssel vraagt ook aandacht voor de steenuil. Ondermeer door de verspreiding van deze brochure zullen meer mensen zich bekommeren om de uil. De veldadviseurs van Landschap Overijssel geven advies op maat aan particulieren in het buitengebied over erfbeplantingen en landschapselementen, maar ook over de steenuil.

Bouwtekening van een steenuilenkast. De ophanglat is facultatief. Indien mogelijk is het beter om de kast op een horizontale tak te plaatsen, zodat niet vliegvlugge uilen uit de kast kunnen lopen en er ook weer in kunnen. ^

Nestgelegenheid

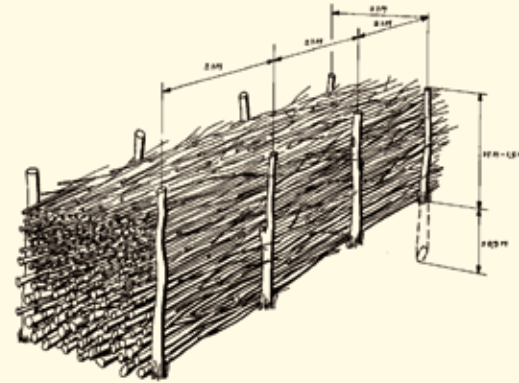
Naast onderzoek en voorlichting zijn er vele praktische maatregelen mogelijk om de nestgelegenheid en voedselsituatie te verbeteren. Gebouwen, schuren en woningen kunnen geschikt gemaakt worden voor steenuilen. Bij nieuwbouw of reparatie moet rekening worden gehouden met invliegmogelijkheid en nestgelegenheid. Door stukken open te laten of te maken kunnen steenuilen weer op zolder of achter het dakbeschot broeden. Broedsels die onder golfplaten de hele dag in de volle zon liggen, mislukken nog wel eens door oververhitting.

De natuurlijke nestgelegenheid kan ook (op termijn) verbeterd worden door aanplant en onderhoud van knotbomen en hoogstamfruitbomen. Ingerotte holtes zijn prima nestplekken. Daarbij komt dat steenuilen een prima jachtgebied vinden bij randen met knotwilgen of in boomgaarden. Landschappelijk kunnen knotbomen het beste bij water of sloten worden geplant. Fruitbomen horen vanouds bij het erf. De meest kansrijke plekken worden gevonden daar waar nog enkele knotbomen of fruitbomen staan of stonden. Landschap Overijssel kan hierbij van dienst zijn met advies over beplanting.

Als natuurlijke nestgelegenheid ontbreekt, maar het leefgebied in orde is zonder drukke wegen, dan is het plaatsen van nestkasten een succesvolle maatregel. Uit de praktijk is gebleken dat het plaatsen van nestkasten kan bijdragen aan het behoud of de terugkeer van de steenuil binnen een territorium. Er zijn verschillende typen nestkasten voor steenuilen. Het model op de bouwtekening geeft goede resultaten. De beste plek voor een nestkast is in een boom op een rustige hoek van het erf met voldoende dekking in de nabijheid in de vorm van beplanting of toegankelijke gebouwen. Een hoogte van twee tot vier meter is voldoende. De kast moet bij voorkeur zodanig geplaatst worden, dat de uitloop op een tak steunt. Daardoor hebben nog niet vliegvlugge jongen vanuit de kast een veilige uitloop. Het is van belang om de nestkast niet in de volle zon te plaatsen. Omdat steenuilen geen nestmateriaal aanslepen, dient

Een ruiter met hooi als voedsel- en schuilplaats voor muizen.
Mooie voedselplek voor een Steenuil. (Bron: Handboek Agrarisch Natuurbeheer)

Een takkenril of takkenhoop is een prachtig leefgebied voor potentiële prooidieren van de steenuil. (Bron: Handboek Agrarisch Natuurbeheer)

u zelf wat turfmolm of bladaarde in de kast te leggen. Een ontluchtingssleuf of enkele tochtgaten in de kast moeten condensvorming en overmatige vochtigheid voorkomen.

De jonge steenuilen verlaten hun veilige nestholte al voordat ze vliegvlug zijn. Als ze dan op de grond terecht komen zonder goede dekking, vallen ze snel ten prooi aan bijvoorbeeld kat, buizerd, kraai of hermelijn. Daarom moet onder de nestboom of -plaats tijdelijk wat hout worden gestapeld of een paar pallets worden geplaatst.

De jonge vogels kunnen dan schuilen tot ze weer in het nest kunnen komen. Plaats een steenuilkast nooit vlakbij een brede sloot met water. De jongen zullen het water inspringen en verdrinken. Voor advies over het plaatsen van een steenuilenkast, onderhoud en controle kunt u het beste contact opnemen met de lokale contactpersonen (pagina 17).

Voedselsituatie

Door een aangepast beheer kan de voedselbeschikbaarheid voor de steenuil verbeterd worden. Over het algemeen betekent dit dat het leefgebied van verschillende prooidieren voor de steenuil wordt verbeterd. Hoe meer verschillende prooien, hoe beter voor de steenuil. Extensief beheer van

perceelranden of slootranden is gunstig voor muizen. Door sommige stukken niet jaarlijks te maaien blijven er beschutte plekken over voor muizen, maar ook vlinders en kevers. Ook kunnen kunstmatige zogenaamde muizenhaarden gemaakt worden. Een stapel takken met daaronder stro, waartussen graan en andere zaden worden gestrooid, is al een goede maatregel. Aanleg is met name vroeg in de winter zinvol. Het regelmatig strooien van nieuw zaad werkt hierbij goed.

Aanleg van poelen en plasdras oevers stimuleert het voorkomen van kikkers, salamanders en libellen. Dichte hagen van meidoorn en sleedoorn zijn prachtige schuilplekken voor grote groepen ring- en huismussen. Ook het planten van besdragende struiken zal vogels aantrekken. Hier profiteert de steenuil van. Beukenhagen zijn aantrekkelijk voor meikevers, een geliefde snack van de steenuil. Extensieve weiltes met schapen of paarden worden door steenuilen afgestroopt op zoek naar regenwormen, mollen en grote insecten. Uitwerpselen van vee trekken regenwormen en mestkevers aan. De paaltjes rond die weiltes dienen als uitkijkpost. Het loont om op voedselrijke plekken wat extra uitkijkposten te maken. Een eenvoudige weidepaal voldoet al prima.

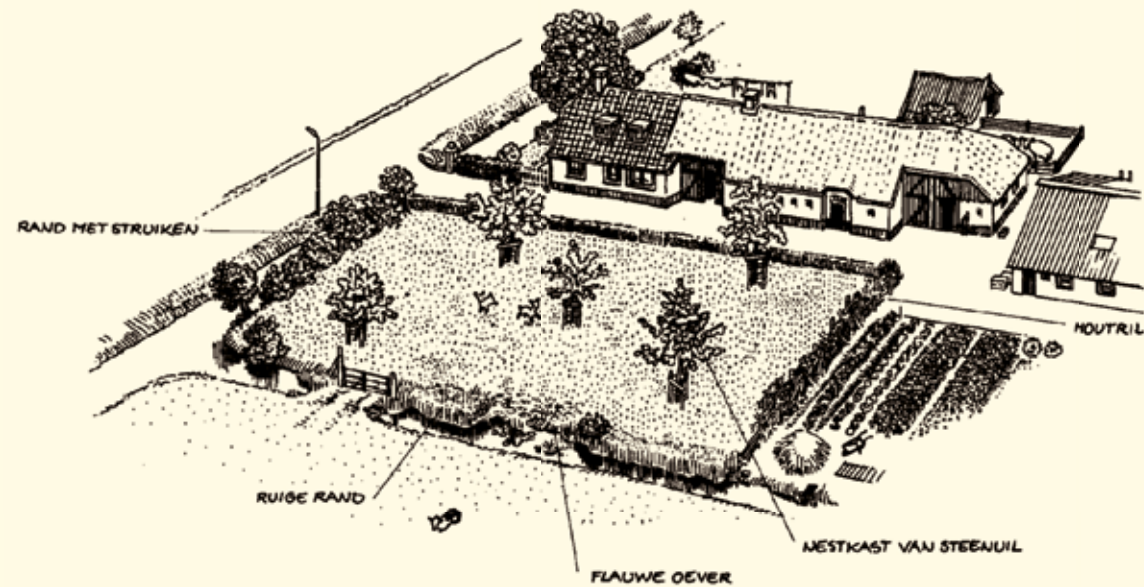

Hoogstamfruitboomgaard

Ringmus

Op een boerenerf zijn er verschillende mogelijkheden om rekening te houden met de steenuil. (Bron: Handboek Agrarisch Natuurbeheer)

Op schapenweidjes met kort gras worden vaak regenwormen en mestkevers gevangen door de steenuil.

De aanleg van bomenrijen, houtwallen, houtsingels, ruigtestroken maar ook houtstapels, takkenrillen en solitaire bomen zullen bijdragen aan een gevarieerd en voedselrijk leefgebied.

Bovengenoemde maatregelen voor de steenuil zijn vooral zinvol op plaatsen waar de steenuil voorkomt of te verwachten is. Bij de aanleg van beplantingen moet rekening worden gehouden met landschappelijke en cultuurhistorische waarden. In belangrijke weidevogelgebieden is aanplant van bomen niet wenselijk.

Voor meer informatie over aanleg en beheer van landschapselementen kunt u contact opnemen met Landschap Overijssel.

Voorkomen van onnatuurlijke sterfte

Onnatuurlijke sterfte kan soms met kleine ingrepen voorkomen worden. Om het aantal verkeersslachtoffers te beperken, zou het jagen door steenuilen in de wegbermen onaantrekkelijker gemaakt moeten worden. Bijvoorbeeld lang gras is minder aantrekkelijk dan kort gras dat maandelijks wordt gemaaid.

Het aantal zitplekken langs de wegen zou je kunnen verminderen. Opgaande beplanting direct langs de weg voorkomt dat vogels de weg laag over zullen vliegen en zo geschept worden. Verdrinking in een emmer, veedrinkbak of waterput kan voorkomen worden door een tak te plaatsen of een jute zak over de rand in het water te hangen zodat steenuilen (maar ook andere dieren) er weer uit kunnen klimmen. Het blijkt dat bestrijdingsmiddelen op en rond het erf nog steeds hun tol eisen bij roofdieren, zo ook bij de steenuil. Dus gebruik liever geen bestrijdingsmiddelen tegen ongewenste dieren, maar probeer de oorzaak van hun aanwezigheid te achterhalen of gebruik alternatieve middelen.

Is bestrijding met gif onontkoombaar, gebruik dan aangepaste voerkisten waar de knaagdieren in blijven tot ze sterven. Vernietig de gestorven dieren en laat ze niet op het erf liggen. Voorkom dat steenuilen (maar ook uw huisdieren of kinderen!) met gif in aanraking komen. Daar waar steenuilen of andere vogels zich dood vliegen tegen ramen, kunnen stickers worden geplakt. Op deze manier is het raam beter zichtbaar voor de vogels.

Steenuil

Meer informatie

Wilt u meer weten over maatregelen die u op uw erf kunt nemen om steenuilen (en vele andere erfbewoners) te helpen?

Kijk dan in de *Maatregelencatalogus* op www.steenuil.nl. Hierin staan gedetailleerde aanwijzingen voor het verbeteren van de voedselsituatie, nestgelegenheid en veiligheid van steenuilen op uw erf.

Ook kunt u contact opnemen met:

STONE

Voor algemene informatie over steenuilen kunt u contact opnemen met STONE of hun website bezoeken. U kunt natuurlijk ook lid worden van hun (lokale) werkgroep. STONE geeft ook het tijdschrift Athene uit.

Stone secretariaat
De Kistemaker 12
1852 GW in Heiloo
www.steenuil.nl
stone@steenuil.nl

Landschap Overijssel

Voor vragen over de steenuil, advies om uw erf aantrekkelijk te maken voor verschillende soorten of voor andere vragen, kunt u contact opnemen met Landschap Overijssel. Door donateur te worden van Landschap Overijssel helpt u het kleinschalige landschap voor de steenuil en andere soorten te behouden.

Landschap Overijssel
Poppenallee 39
7722 KW Dalfsen
Tel. 0529 – 401 731
info@landschapoverijssel.nl
www.landschapoverijssel.nl

Lokale steenuilen werkgroepen:

Voor informatie over steenuilen bij u in de buurt, voor het plaatsen van nestkasten of inventarisaties kunt u contact opnemen met de contactpersoon van de Steenuilenwerkgroep in uw omgeving. Hieronder de adressen van de verschillende werkgroepen.

Gemeente Dalfsen

Steenuilwerkgroep Hoonhorst-Dalfsen

Dhr. H. Schrijver
Tel. 0529 – 401 341
famschrijver@gmail.com

Gemeente Deventer

Vogelwerkgroep Bathmen

Dhr. L. Hotsma
Tel. 0570 – 541 970
lammert.hotsma@hetnet.nl

Vogelwerkgroep IJsselstreek

Dhr. K. Spijker
Tel 0570 – 643 600
kla.spijker@planet.nl

Uilenwerkgroep Diepenveen

Dhr. J. van der Linden
jgjavanderlinden@tele2.nl
Dhr. W. Klein
kleintjes@versatel.nl

Gemeenten Dinkelland/Tubbergen/ Borne

Natuur- en vogelwerkgroep De Grutto

Dhr. V. de Lenne
Tel. 06 – 313 889 06,
vincentdelenne@hotmail.com
www.weidevogelbescherming-weerselo.nl

Gemeente Twenterand

Dhr. J. Vrijlink (en Dhr. H. Vogelwacht)
Tel. 0546 – 672 664
janvrijlink@home.nl

Gemeenten Haaksbergen

Dhr. H. Geuvers
Tel. 06 – 251 067 75
h.geuvers@kpnplanet.nl
herbertgeuvers@gmail.com

Dhr. C. Klok

Tel. 053 - 572 60 34
chrisklok@home.nl

Gemeente Hardenberg

Steenuilwerkgroep Reestdal

Dhr. H. Timmer
Tel. 0523 – 656 894
henri-timmer@home.nl

Steenuilwerkgroep IVN Hardenberg-Gramsbergen

Dhr. W. Tolman
06 – 200 095 96
wiebetolman@ziggo.nl

Gemeente Hellendoorn

Steenuilwerkgroep/ IVN Hellendoorn/Nijverdal

Dhr. A. Stevens
Tel. 0548 – 655 553
albertjanstevens@hotmail.com

Gemeente Hof van Twente Uilenwerkgroep Hof van Twente/ NIVON Goor

Dhr. B. van der Wal
Tel. 0547 – 274 428
bgvdwal@hetnet.nl

Gemeente Kampen

Steenuilwerkgroep IJsseldelta

Dhr. H. van de Hart
Tel 038 – 363 61 12
her.hart@planet.nl

Gemeente Losser
Vogelwerkgroep Losser

Dhr. F. Koop
06 - 130 10 310
Frisokoop@home.nl
www.vwglusser.nl

Gemeente Ommen
Steenuilwerkgroep gemeente Ommen

Dhr. H. Bouman
0523 – 251 520
(asielhouder uilen en roofvogels)

Gemeente Olst-Wijhe
IVN Olst-Wijhe

Dhr. H de Jonge
Tel. 0570 – 522 629
hansannie1@hotmail.com

Dhr. G. Overmars
Tel. 0570 – 532 038
gerard.agnesovermars@home.nl

Gemeente Raalte
Steenuilwerkgroep Raalte

Dhr. G. Alferink
Tel. 0572 – 381 767
alferink1948@gmail.com

Gemeente Rijssen-Holten
Steenuilwerkgroep Rijssen

Dhr. B. Nijeboer
Tel 0548 – 513 539
berthynijeboer@live.nl

Steenuilwerkgroep Holten

Dhr. A Driessen
Tel. 0548 – 363 192
appmdriessen@planet.nl

Gemeente Staphorst
Natuur Beschermingsvereniging IJhorst-Staphorst

Dhr. A. Lassche
Tel. 0529 – 483 822
alassche@hetnet.nl

Gemeente Steenwijkerland
Steenuilwerkgroep Steenwijk

Dhr. R.C. de Boer
Tel. 0521 – 510 126
rcdeboer@ziggo.nl
www.knnv.nl/noordwesthoek

Gemeente Wierden
Stichting 'De Katoelenkiekers'
Wierden-Hoge Hexel-Vriezenveen

Dhr. H. Gels
Tel. 0546 – 573 584
info@katoelenkiekers.nl

Gemeente Zwolle
Roofvogels en uilen Zwolle

Dhr. J. van Dijk
Tel. 038 – 465 70 50
jwhvdijk@wxs.nl

Dhr. B. Schilder,
Tel. 038 – 337 63 41
beschilder@wxs.nl

Gemeente Zwartewaterland
Vogelwerkgroep Vliegvlug

Dhr. H. Folkerts,
Tel. 0522 – 257 282
hfolkerts@zonnet.nl

Meer vragen over landschapsonderhoud?

Voor informatie en subsidie over erf- en landschapsbeplantingen, snoeien van knotwilgen en hoogstamfruit kunt u ook contact opnemen met Landschap Overijssel 0529 - 401 731 of mailen info@landschapoverijssel.nl. U kunt hiervoor ook terecht bij uw gemeente. De medewerker vrijwillig landschapsbeheer kan u onder andere adviseren over de mogelijkheden voor onderhoud van uw knotwilgen of hoogstamfruit door vrijwilligers.

Colofon

De tekst van deze folder is samengesteld door Landschap Overijssel: dhr. M. Zekhuis, dhr. E. de Kruif, mevr. L. Tielbeek mevr. F. de Graaff, dhr. J. Bisschops, dhr. E. Booij en door STONE: dhr. E. Blanke en dhr. F. Koop (op verzoek van Landschap Overijssel).

Fotografie

Han Bouwmeester: Voorpagina, pagina 2, 3, 5, 10, 13 (rechter foto), 15 (foto boven), 16 en achterpagina
B. Webbink: Pagina 4, 6 en 14
R. Pater: Pagina 9
H. Gels: Pagina 12
M. Zekhuis: Pagina 13, linker en middelste foto
R. Tibbe: Pagina 15 (foto nestkast)

Uw achtertuin is
groter dan u denkt

Steun onze bijzondere natuur en ons streekeigen landschap!
Word donateur! Meer info: www.landschapoverijssel.nl/donateur

Landschap Overijssel neemt haar verantwoordelijkheid voor natuur&landschap in Overijssel. Daarbij staat de kwaliteit voor mens, plant en dier centraal. Samen met onze omgeving werken wij aan nieuwe initiatieven om natuur&landschap te laten groeien. Zo biedt natuur&landschap ons telkens weer een unieke beleving van onze eigen achtertuin.